

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN OKUMA-YAZMA ETKİNLİKLERİNİ UYGULAMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İbrahim Halil TUĞLUK*

Mehmet KÖK**

Sinan KOÇYİĞİT***

Halil İbrahim KAYA****

Başaran GENÇDOĞAN*****

ÖZET

Okul öncesi eğitim dönemi, dil öğrenme sürecinde çok önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde eğitim veren kurumlardaki öğretmenlerin dil etkinliklerine verdikleri yer ve ayırdıkları zaman çocukların dil edinim sürecinde önemli rol oynamaktadır. Okuma-yazma etkinlikleri adı altında yapılan birçok faaliyet, çocukların çeşitli kavramları öğrenme ve bu kavramları tekrarlama, etkili iletişim kurabilme yeteneklerini geliştirmektedir.

Bu çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin okuma-yazma etkinliklerini uygulamaya ilişkin görüşleri değerlendirilmiş ve özellikle kavramlara yönelik etkinliklere daha fazla yer verildiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Eğitim, öğretim, okul öncesi eğitim, okuma-yazma etkinlikleri, dil gelişimi.

---

*Yrd. Doç. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK Adıyaman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili Edebiyatı ABD

**Yard. Doç. Dr. Mehmet KÖK Atatürk Üniversitesi K. K. Eğitim Fakültesi Okul Öncesi ABDB

***Araştırma Görevlisi Sinan KOÇYİĞİT Atatürk Üniversitesi K. K. Eğitim Fakültesi Okul Öncesi ABD

****Araştırma Görevlisi Halil İbrahim KAYA Atatürk Üniversitesi K. K. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri ABD

*****Yrd.Doç.Dr.Başaran Gençdoğan Atatürk Üniversitesi K. K. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri ABD

ABSTRACT

**EVALUATION OF PRE-SCHOOL TEACHER'S VIEWS ABOUT
LITERACY PRACTICES**

The period of pre-school education has an important place in the process of language learning. The place of and time allotted to language activities during this period by the teachers in the institutions providing education plays a crucial role in the language acquisition process of the children. Most of the activities carried out under the name of literacy activities develop children's learning various concepts and repeating these concepts and their ability of communicating effectively.

In this study, the views of the teachers working in the pre-school institutions about the literacy practices are evaluated and it is seen that especially activities towards concepts are given more place.

Key words: *Pre-school education, literacy activities, language acquisition.*

Giriş

Her birey belli bir toplumsal yapı içerisinde doğar ve bu yapının dil özelliklerini de kendisinde var olan biyolojik yapı sayesinde öğrenmeye başlar. Bebeklik döneminde sesleri ve sözcükleri anlamayı öğrenen birey, ileriki yaşlarda dili etkin kullanmaya başlar. İnsanların en önemli iletişim aracı olan dil, okul öncesi dönemde hızlı bir şekilde gelişir¹.

Dil gelişimi, zihinsel gelişimin bir parçasıdır. Dil gelişimi yazılı veya konuşmaya dönük sözel iletişimi kullanma becerisine ait gelişim ve değişimi ifade eder. Dil öğrenmek karmaşık bir süreçtir ama insan dil öğrenmeye doğuştan yeteneklidir. Çocuk daha annesinin karnındayken, onun sesini ve dilinin vurgularını fark edebilmekte, doğduktan sonra da aynı dili, aynı çevrede yaşarken kolaylıkla öğrenebilmektedir. Dil, eğitim-öğretim öğrenmenin transferi için en önemli araçtır. Öğretmen dil gelişimini ve gelişim özelliklerini bilmek ve bunları öğrenciler

---

¹Fatma Gül Cırhınlıoğlu (2001). Çocuk Ruh Sağlığı ve Gelişimi. Nobel yayınları, Ankara

üzerinde algılamak durumundadır. Profesyonel öğretmen çocuğun dil gelişimini geliştirici ve yönlendirici etkiye sahiptir.¹

Okul öncesi dönem, gelişimin hızla yönlendiği kritik dönemlerden biridir. Geçmiş yıllarda yapılan araştırmaların sonuçlarına bakıldığında, 0-6 yaş döneminde kazanılan davranışların yetişkinlikte de devam ettiğini, bireyin kişilik yapısının, alışkanlıklarının, değer ve ahlak yapısının temelini oluşturduğu görülmektedir.

Okul öncesi eğitim çocuğun tüm gelişim alanlarını en üst düzeyde desteklemeyi hedefler. Özellikle dil, okuma ve yazma gelişimi açısından bu dönem çok önemli bir etkiye sahiptir. Okul öncesi eğitim programında okuma-yazmaya hazırlık etkinlikleri çok önemli bir yere sahiptir. Bu etkinlikler, hemen her gün plan içerisinde yer bulmaktadır. Çocukların dil ve zihin gelişimlerinin en hızlı olduğu okul öncesi dönemde bu etkinlikler; çocukların düzgün konuşmaları, yeni sözcükler öğrenmeleri, kendilerini ifade etmeleri açısından programlarda çok yer verilen etkinliklerdir.

Okuma-yazmaya hazırlık çalışmaları çocukların ilköğretime geçişini kolaylaştırmak, hazır bulunuşluk düzeylerini artırmak amacıyla yapılan etkinlikleri içermekte, okuma-yazma amacı gütmemektedir. Bu çalışmalar aşağıda verilen ilköğretime hazırlık çalışmalarının bir bölümünü oluştururlar. Bunlar: Görsel algılama çalışmaları (el-göz koordinasyonu, şekil-zemin ayrımı, şekil sabitliği, mekânda konum, mekânsal ilişkiler), işitsel algı çalışmaları (dinleme, konuşma, sesleri ayırt etme, seslerle nesnelere ya da nesne resimlerini eşleştirme vb.), dikkat ve bellek çalışmaları, temel kavram çalışmaları, problem çözme çalışmaları, el becerisi çalışmaları (çizme, boyama, kesme, katlama, yoğurma, yapıştırma vb), özbakım becerilerini geliştirme çalışmaları, güven ve bağımsız davranış geliştirme çalışmaları², olarak belirtilmektedir.

Okul öncesi dönemde okuma gelişimi sürecinde, görsel ayırtlaştırma becerisinde gözlemlenen gelişmeler de son derece önemlidir. Bu beceriye sahip olan

¹ Yaşar Özbay (2002). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. İber Ofset, Trabzon.

² MEB. Okul Öncesi Genel Müdürlüğü (2006). Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin), Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara

bir çocuk, kitaplara, işaretlere ve başlıklara ilgi gösterir; nesnelere ve basit sembolik şekillerdeki benzerlikleri ve farklılıkları algılar; ana-ara renkleri tanıyabilir; konum ve yön (aşağı-yukarı, sağ-sol, üst-alt) belirlemelerini yapar; okurken ihtiyaç duyacağı görsel yönleri (soldan sağa, önden arkaya) bilir; sembolik formları ayırt eder. Bu becerilerin onun, harfleri öğrenebileceği ve onları kelimeler olarak gruplar halinde algılayabileceği düzeye getirmeye yardımcı olacaktır¹.

Benzer şekilde, okul öncesi dönemde okuma gelişimi üzerinde etkili olan işitsel ayırtma becerisine sahip olan bir çocuk, harf ve kelimelerin söylenişlerini kavrar; kelimelerin başlangıç ve bitişlerindeki ses farklılıklarını ayırt eder; kelimelerin söylenişlerine ilişkin oyunlardan hoşlanır; kendisine okunan şiirleri ve hikâyeleri dinlemekten zevk duyar². Görsel ve işitsel ayırtma becerisini desteklemeye yönelik hazırlanan alıştırma çalışmalarından elde edilen bulgular, Alfabetik Yazı Sistemleri'nde okul öncesi dönemde geliştirilen bu becerilerin, çocukların okuma gelişimleri ve ileriki yıllardaki okuma başarıları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu görüşünü desteklemektedir.³

İkögretim okullarının birinci sınıfında başlayan ilkökuma-yazma öğretiminin amacı öğrencilere, doğru, akıcı ve anlayarak okuma; doğru, güzel, akıcı ve anlaşılır yazma beceri ve alışkanlığını, onların gelişim özelliklerine uygun yöntemleri, araç ve gereçleri kullanarak kazandırmaktır. Bu amaç doğrultusunda, öğrencilerin ilkökuma-yazma becerilerini istenen nitelikte kazanabilmeleri, ilkökuma-yazmayı öğrenmeye hazır oluş düzeylerine bağlıdır.

İkökuma yazmanın yazma boyutundan bakıldığında öğrencilerin yazmaya hazır duruma gelmeleri için şu özelliklere sahip olmaları gerekmektedir: parmak kaslarının yeterince gelişmiş olması; sinir-kas ve el-göz uyumunun yeterince sağlanabilmesi; yazma için gerekli olan kalem, defter vb. araç ve gereçleri doğru kullanabilme; satır, çizgi, yazı, sağ, sol, yukarı, aşağı, dik, yatık, eğri, iç, dış, alt, üst vb. kavramları bilme; yazmanın yönünün soldan sağa ve yukarıdan aşağı doğru

1Ayla Oktay; Ebru Kerem (2004). Okul Öncesi Dönem (5-6 Yaş) Çocuklarına Yönelik Hazırlık Programı. Cumhuriyet Bilim Teknik.

2Oktay ve diğ., A.g.e

3Oktay ve diğ., A.g.e.

olduğunu bilme; özellikle alfabedeki harflerin şekillerini oluşturan çizgileri doğru yönde ve düzgün çizebilme; yazmaya istekli olma¹ gibi özelliklerdir.

Okuma ve yazmayı öğrenme yüksek düzeyde bir yeterlidir. Fakat erken çocukluk eğitimi sonradan kazanılan okuma yazma gelişimi için önemli bir altyapı oluşturur². Çocukların okuma yazma için gerekli kazanımları, çocukların gelecekteki akademik başarı ve sosyalleşmeleri üzerinde önceden haber veren en güçlü belirtilerdir³.

Çocuğun okul öncesi ortamda(ailede, yuvada, anaokulunda vb.) çevresinde yer alan kitap, gazete, dergi, işitsel ve görsel algı geliştirici resim çizme ve tamamlama kitapları, tahmin edilebilir okuma kitapları, büyük resimli az yazılı kitaplar, ailenin ve çevresindeki diğer yetişkinlerin okuma geleneği, aile içinde katıldığı dinleme etkinlikleri vb. uygulamalarla etkileşim içinde doğal olarak geliştirdiği bu potansiyel (okuma-yazma deneyimi), ilkokuma-yazma öğretiminde büyük ölçüde okumaya hazırlık sürecini oluşturur⁴

Bu çerçevede ileriki dönemlerde önemli bir alt yapı oluşturan okul öncesi eğitimde okuma-yazmaya etkinliklerini öğretmenlerin etkili ve verimli bir şekilde uygulamaları son derece önem arz etmektedir.

Araştırmanın amacı: Bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin programda yer alan okuma- yazma etkinliklerini uygulamalarına yönelik görüşlerinin alınması ve bu görüşler çerçevesinde çeşitli öneriler sunulması amaçlanmıştır.

Problem cümlesi: Okul öncesi öğretmenlerinin okuma-yazma etkinliklerini uygulamaya ilişkin görüşleri nedir?

1W. S., Gray (1956). The Teaching of Reading And Writing. UNESCO, Paris.

2B. Susan. Neumen, David K., (2001). Introduction Hanbook of Early Literacy Research, Guilford Press, New York.

3Catherine. Snow.; Bums. E; Susan. M Peg Griffin (1998). Preventing Reading Difficulties in Young Children. National Academy Prss. Washington.

4S. Çelenk (2003) İlkokuma-Yazma Öğretiminde Kuluçka Dönemi". Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, sayı:1-2, cilt: 36, Ankara.

YÖNTEM

Araştırma modeli, veri toplama araçları, örneklem

Bu araştırma nicel yaklaşıma dayalı bir anlayışa sahiptir ve tarama (survey) modeline başvurulmuştur. Bu çerçevede, Jocelyn R. Lewis tarafından geliştirilen anketten yararlanılmıştır. 19 maddeden oluşan ve beşli likert tipi kapalı uçlu sorular Erzurum Merkeze bağlı okul öncesi eğitim kurumunda çalışan 52 öğretmene uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programında istatistiksel işlemler yapılmış ve yorumlanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Tablo 1. Okul öncesi öğretmenlerin mezun oldukları okul türü

	Frekans	%
Okul Öncesi Öğretmenliği	28	53,8
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	12	23,1
Anaokulu Öğretmenliği	6	11,5
Önlisans	4	7,7
Diğer	2	3,8
Toplam	52	100

Çalışmada ankete katılan öğretmenlerin mezun oldukları okullar; Okul Öncesi Öğretmenliği (%53,8), Çocuk Gelişimi ve Eğitimi (%23,1), Anaokulu Öğretmenliği (%11,5), Önlisans (%7,7), Diğer (%3,8) olduğunu belirtmiş

Tablo 2. Okul öncesi öğretmenlerin mesleki deneyim durumu

	Frekans	%
1-3 Yıl	28	53,8
4-7 Yıl	14	26,9
7-10 Yıl	2	3,8
10-15 Yıl	2	3,8
15 ve Üstü	6	11,5
Toplam	52	100

Çalışmada ankete katılan öğretmenlerin mesleki deneyimlerinin; 1-3 yıl (%53,8), 4-7 yıl (%26,9), 7-10 yıl (%3,8), 10-15 yıl (%3,8), 15 ve Üstü (%11,5) olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 3. Okul öncesi öğretmenlerinin okuma-yazma etkinliklerini uygulamaya ilişkin görüşlerinin ortalama ve standart sapma değerleri

	Ort	Std. sapma	Sıra
Çocuklara birden ona kadar rakamları öğretirim	4,96	,19	1
Çocukların renk, şekil, kavramlarını tanımasına yardım ederim	4,96	,19	1
Çocuklarla okuduğum kitap, hikâye, masal hakkında sohbet ederim	4,92	,27	2
Kitabı okurken ve ya okuduktan sonra okuduklarımız hakkında soru sorarım	4,92	,27	2
Çocuklara zıt kavramları (alt-üst gibi) öğretirim	4,92	,27	2
Çocuklara, çocuk şarkı ve şiirlerini öğretirim	4,88	,32	3
Çocuklara kitap okumak için her gün özel bir zaman ayırırım	4,85	,36	4
Çocuklara kitap ve diğer basılı materyalleri incelemeleri için fırsatlar veririm	4,85	,54	5
Çocuklara yüksek sesle şiir, masal, hikâye, resimli kitaplar, gibi farklı kitaplar okurum	4,77	,51	6
Bir grup ortamında yüksek sesle çocuklara kitap okurum	4,65	,88	7
Çocuklara kitabın ön kapak, arka kapak, kitabın başı ve sonu gibi farklı özellikleri hakkında bilgi veririm	4,23	,85	8
Sevilen kitapları tekrar tekrar okurum	4,19	1,05	9
Çocuklara harflerin ve kelimelerin soldan sağa ve sayfaların baştan sona doğru sıralandığını öğretirim	3,65	1,63	10
Çocuklarla bire bir yüksek sesle kitap okurum	3,50	1,49	11
Çocuklarla beraber alfabedeki harflerle ilgili ses duyarlılığı çalışmalarını yaparız	2,92	1,48	12
Çocuklara isimlerini nasıl yazacaklarını öğretirim	2,50	1,59	13
Harflerin fonetik olarak nasıl ifade edileceğini öğretirim	2,35	1,34	14
Çocuklara büyük harf, küçük harf arasındaki farkı öğretirim	1,88	1,13	15
Çocuklara alfabedeki harfleri öğretirim	1,62	1,19	16

Çalışmada ankete katılan okul öncesi öğretmenlerinin okuma-yazma etkinliklerini uygulamaya ilişkin görüşlerinde; “Çocuklara birden ona kadar rakamları öğretirim” ifadesi ($X=4,96$) ve “Çocukların renk, şekil, kavramlarını tanımasına yardım ederim” ifadesi ($X=4,96$) okul öncesi öğretmen görüşlerine göre birinci sırada yer almaktadır. “Çocuklara alfabedeki harfleri öğretirim” ifadesi ($X=1,19$) okul öncesi öğretmenlerin görüşlerine göre son sırada yer almaktadır.

“Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin okuma-yazma etkinliklerini uygulamaya ilişkin görüşleri ” konulu bu araştırmada bulgulara dayalı olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunun “okul öncesi öğretmenliği” (28) mezunu ve meslekte yeni oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin okuma-yazma etkinliklerinin önemli bir bölümünü teşkil eden ve programlarda yer alan sayı (1-10), renk, şekil kavramlarını öğrencilere sunduklarını ifade etmişlerdir. Okuma –yazmaya hazırlık etkinliklerinde kavram ağırlıklı(sayı, renk, şekil, vb.) etkinliklerin yapıldığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, “Çocuklarla okuduğum kitap, hikâye, masal hakkında sohbet ederim” ve “Kitabı okurken veya okuduktan sonra okuduklarımız hakkında soru sorarım” ifadelerine büyük oranda katılmışlardır. Bu sonuç, okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin okuma yazma etkinliklerinde kavramlardan sonra hikâye, masal vb etkinliklere daha fazla yer verdikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin “çocuklara isimlerini nasıl yazacaklarını öğretirim, harflerin fonetik olarak nasıl ifade edileceğini öğretirim, çocuklara büyük harf küçük harf arasındaki farkı öğretirim, çocuklara alfabedeki harfleri öğretirim” ifadelerine daha düşük oranlarda görüş bildirmeleri, okuma-yazmaya hazırlık etkinliklerinde öğretmenlerin bu çalışmalara daha az yer verdikleri görülmektedir.

Öneriler

Yukarıdaki bulgular ışığında aşağıdaki öneriler sunulabilir.

1. Öğretmenler, sayı ve çeşitli kavramlara ağırlık vermelerinin yanında, özellikle küçük yaşlarda kazanılmasında etkili olacak kitap sevgisini aşılayacak etkinliklere daha fazla yer verilebilir.

2. Çocuklarda iletişim becerilerinin kazandırılmasında etkili olan hikâye anlatma, öyküyü özetleme etkinliklerine her öğrencinin katılımı sağlanmalıdır.

3. Okuma-yazma etkinliklerinde kullanılan kitaplar sadece öğretmen tarafından okunup bırakılmamalı, çocuğun dil gelişimine yardımcı olması için çocukların kendi cümleleriyle yeniden ifade etmeleri sağlanmalıdır.

4. Öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde çocuklarla sözlü olarak yapılan ses çalışmalarına okuma-yazmaya hazırlık çalışmalarında yeterince yer verilmediği görülmektedir. Özellikle sözel iletişime dayalı ses çalışmalarına öğretmenlerin gereken önemi vermeleri yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

Akyılmaz, L. ve Kocaoluk, Ş., (1995), **Uygulamalı İlk Okuma-Yazma Öğretimi**, Kocaoluk Yayınevi, İstanbul.

Akyol, H., (2001), **Türkçe İlkokuma Yazma Öğretimi**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.

Alperen, N., (2001). **Türkçe Okuma ve Yazma Eğitimi Rehberi**. Alperen Yayınları, Ankara.

Cemaloğlu, N., (2001), **İlkokuma Yazma Öğretimi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Cirhinlioğlu, Fatma Gül, (2001), **Çocuk Ruh Sağlığı ve Gelişimi**, Nobel Yayınları, Ankara.

Çelenk, S., (1999), **İlkokuma-Yazma Programı ve Öğretimi**, Artım Yayınları, Ankara.

Çelenk, Süleyman, (2003), “İlkokuma-Yazma Öğretiminde Kuluçka Dönemi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, sayı:1-2, cilt: 36, Ankara.

Gray, W. S., (1956). **The Teaching Of Reading And Writing**, UNESCO, Paris.

Güleryüz, H., (2002), **Türkçe İlkokuma Yazma Öğretimi**, Pegem Yayıncılık, Ankara.

MEB Okul Öncesi Eğitim Genel Müdürlüğü, (2006), **Okul Öncesi Eğitim Programı** (36-72 Aylık Çocuklar İçin), Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.

Neuman, Susan B.; Dickinson, David K., (2001), **Introduction**, Handbook of Early Literacy Research., Guilford Press. (pp. 3-10), New York.

Oktay, Ayla; Aktan, Ebru Kerem, (2004), “Okul Öncesi Dönem (5-6 Yaş) Çocuklarına Yönelik Okumaya Hazırlık Programı”, Cumhuriyet Bilim Teknik.

Oktay, Ayla, (1982), “Okul Öncesi Dönemde Öğrenme ve Okumaya Hazırlıklı Olmak”, Eğitim ve Bilim, 39, 11-18.

Özbay, Yaşar, (2002), **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, İber Ofset, Trabzon.

Raban, B. ve Ure, C., (2000), **Literacy In The Preschool**. In Hayden (Ed.), Landscapes In Early Childhood Education, Peter Lang, New York.

Ryan, B., (1999), **Helping Your Child Start School—A Practical Guide For Parents**, (Çev: M. İzmirli), Hayat Yayıncılık, İstanbul.

Snow, Catherine E.; Burns, M. Susan; Griffin, Peg (Eds.), (1998), **Preventing Reading Difficulties In Young Children**, DC: National Academy Press., Washington.

Taşkafa, G. ve Işıl, K., (1989), **İlkokuma Yazma Öğretimi Metot ve Teknikleri**, Sebat Ofset, Konya.

Yangın, Banu, (2007), “**Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Altı Yaş Çocuklarının Yazmayı Öğrenmeye Hazır Bulunuşluk Durumları**”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı: 32, s. 294-305, Ankara.

Yücel, E. P., (2000), **Okuma Yazmaya İlk Adım**, Pegem Yayıncılık, Ankara.

Werner, Emmy E.; Smith, Ruth S., (1992), **Overcoming The Odds: High Risk Children From Birth To Adulthood**, NY: Cornell University Pres, Ithaca.

Whitehurst, Grover J.; Lonigan, Christopher J., (1998), “**Child Development And Emergent Literacy**”, Child Development, 69(3), 848-872, Guilford Press, New York.

Whitehurst, Grover J.; Lonigan, Christopher J., (2001), **Emergent Literacy: Development From Prereaders To Readers**, In Susan B. Neuman; David K. Dickinson (Eds.), Handbook of early literacy research (pp. 11-29), Guilford Pres, New York.